

ละครตามแบบละคร และละครตามแบบชีวิตจริง

เด่นดวง พุ่มศิริ
เรียบเรียง

รูปแบบของการแสดงละครมักจะเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ เหมือนอย่างแฟชั่นเครื่องแต่งกาย ทำให้รู้สึกว่ละครแบบหนึ่งๆ มีอายุสั้น เกิดขึ้นได้ง่ายและเปลี่ยนแปลงรูปไปได้รวดเร็ว การดำเนินการทุกอย่างที่เกี่ยวข้องในการละครก็เปลี่ยนแปลงตามไปโดยรวดเร็วด้วย แบบของฉากและแบบการแสดงมักจะแปลก ๆ แตกต่างกันไปตามความนิยมในยุคหนึ่งๆ แบบการแสดงและกลวิธีในการแสดงที่เกิดขึ้นใหม่เป็นที่ตื่นเต้นเกรี้ยวกราดกล่าวขวัญกันอ้ออึง แต่พอผ่านไปสักพักหนึ่งก็ดูเป็นธรรมดา นานเข้าก็จืดจางและเห็นเป็นล้าสมัย ละครเช็กสเปียร์ในสมัยที่ผ่านมาราว ๆ 60 ปี มีการแสดง สร้างฉาก และแต่งกายกันอย่างวิจิตรพิสดาร พยายามสร้างรายละเอียดให้เห็นเป็นจริงมากที่สุดที่จะทำได้ พยายามแสดงภาพและความรู้สึกเห็นจริงให้เกิดจากถ้อยคำตามน้ำคำที่ตัวละครพูด และด้วยสี ผ้า และไม้ สร้างฉากให้เห็นภาพสถานที่ต่าง ๆ สมตามความตั้งใจให้เห็นจริงที่ผู้ประพันธ์บทได้

วาดภาพและจินตนาการไว้

พอยุคสมัยเปลี่ยนไป คนรุ่นหลังเห็นว่าวิธีที่จะมาสร้างฉากกันอย่างละเอียดลออนี้เป็น การยุ่งยากหนักแรง และสิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ ข้อสำคัญคือ ละครของเช็กสเปียร์ดำเนินเรื่องรวดเร็ว เหตุการณ์ของเรื่องกระชับ มุ่งไปสู่จุดสำคัญของเรื่องอย่างตรงจุด รายละเอียดของสิ่งแวดล้อมได้แสดงไว้ในบทอย่างถี่ถ้วนแล้ว ถ้าจะมีฉากเพิ่มรายละเอียดเข้ามาอีกมากก็จะเป็นการทำลายคุณลักษณะเฉพาะของละครแบบนั้นได้ กอดอน เกรก จึงได้กำหนดแบบฉากขึ้นใหม่ให้เป็นแบบกลางๆ ไม่กำหนดยุคสมัยหรือสถานที่ใดโดยเฉพาะ เพื่อที่จะได้อุ่นโลมไปกับอาการแสดงทุกแบบได้จากแบบนั้นมีแต่เค้าโครงของอาคารสถานที่เพียงเพื่อให้เกิดความรู้สึกสนับสนุนอารมณ์จริงจังกับท้องเรื่องมากกว่าจะให้ เป็นภาพสถานที่ในเรื่องอย่างแท้จริง ทฤษฎีอันนี้เป็น การเปลี่ยนแปลงแบบจากละครสมัยวิคตอเรียนที่วิจิตรพิสดารไปอย่างตรงกันข้าม นอก

จากนั้น วิลเลียม โพเอล แสดงละครเช็กสเปียร์ตามแบบละครสมัยเอลิซาเบท ซึ่งไม่มีฉากเลยแสดงบนเวทีว่างเปล่า มีเครื่องประกอบฉากน้อยที่สุด ปล่อยให้รายละเอียดของฉากปรากฏมาจากถ้อยคำในบทสนทนาที่ตัวละครพูดออกมาเอง

แบบฉากละครอย่างนี้ใช้กันอยู่ไม่เท่าไร คนดูก็ต้องการเปลี่ยนแปลงอีก คือเขาหันมาสนใจโครงเรื่อง สีสัน และภาพที่เป็นจริงเป็นจังชวนให้น่าตื่นเต้นพิงดวง มีสิ่งที่ทำให้เกิดความครืนเครงแก่หูแก่ตามากขึ้น ดังนั้น ในสมัยศตวรรษที่ 20 นี้จึงเกิดการลองแบบละครใหม่ ๆ กันไปต่าง ๆ คำว่าแบบใหม่นี้ก็มีใช้ว่า จะเป็นแบบใหม่เอี่ยมชนิดที่ไม่เคยมีมาก่อนเลยก็เปล่า แท้จริงแล้วก็เพียงแต่เป็นการนำแบบเก่า ๆ ในยุคต่าง ๆ มาผสมผสมสับคั่นไปมาต่าง ๆ ก็แปลกตาไปเท่านั้นเอง ศิลปะทางจิตรกรรมที่เกิดใหม่แบบต่าง ๆ ก็เข้ามามีอิทธิพลในละครด้วย เกิดการแสดงละครเช็กสเปียร์แนวคิวบิซึมก็มี แนวเอกซ์เพรสชันนิซึมก็มี แนวคอนสตรัคติวิซึมก็มี ละครเรื่องแม็คเบ็ทแสดงที่หน้าจอทำด้วยอลูมิเนียมก็มี หรือขยายความเรื่องกิงเลียร์ แสดงนานถึง 5 ชั่วโมงก็มี ทั้งหมดนี้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่าคนเราสนใจกับสิ่งที่มีอยู่เลย มีอะไรซ้ำ ๆ จำเจอยู่นาน ๆ แล้วเป็นต้องคิดทำ

อะไรให้ผิดไปจากเดิม แม้จะเป็นการซ้ำเก่าที่ซ้ำแล้วซ้ำอีกมาหลายครั้งก็ตาม การกระทำที่ออกมาในชั้นหลัง ๆ จึงเป็นไปในรูป “ลานตาแตก” มากขึ้น ฉากละครในปัจจุบันหันกลับไปตกแต่งสวยงามและละเอียดลออตามแบบเหมือนจริงกันอีก แม้จะไม่เหมือนของจริงไปทุกอย่าง แต่ก็นับว่าเป็นการสร้างขอบเขตจินตนาการของเรื่องและอาการแสดง และนี่ก็เป็นเครื่องหมายอีกว่า ในไม่ช้าละครเช็กสเปียร์ก็คงกลับไปใช้เวทีอย่างเก่าเป็นเวทีโล่ง ๆ โดยไม่มีฉากอะไรเสียอีกก็ได้

การแสดงก็เหมือนกัน สมัยหนึ่งนิยมแบบ โอริวีน คือต้องพูดคำคำเดียวขึ้นลง พูดเนิบนาบ มีช่วงหยุดเป็นห้วง ๆ ไป แบบนี้ถ้านำมาใช้ในปัจจุบันก็จะฟังแล้วตลก แต่ต่อมาก็ต้องเป็นแบบ จอห์น กิลกุค คือจะต้องพูดตามแบบที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวันและต้องพูดชัดเจนทุกถ้อยคำ แสดงความหมายและอารมณ์อย่างแจ่มแจ้ง อาการแสดงนั้น สมัยหนึ่งนิยมแบบซาวาห์ เบินฮาร์ททำท่าทางแข็ง ๆ กระดุกกระดิกไปมาอย่างหุ่นกระบอก ทำมือแกว่งไปแกว่งมาทื่อ ๆ แบบนี้ก็แปลกตาฮือฮากันไปพักหนึ่ง

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าละครทางตะวันตกเปลี่ยนแปลงกันไปเรื่อย ๆ เพียงไม่กี่สิบปีก็เห็นการเปลี่ยนแปลงไปมากมาย ถ้า

เป็นร้อยปีมันจะมีเปลี่ยนแปลงจนนับไม่ถ้วน หรือว่ากันตามความเป็นจริงแล้ว ในทุกยุค ทุกสมัย ทุกถิ่นฐานบ้านเมือง ย่อมมีแบบแผน การละครของตนไว้ทุกที แต่สิ่งที่น่าสนใจ ก็คือว่า ในถิ่นที่เจริญแล้วนั้นการละครได้มีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นลำดับอย่างสม่ำเสมอ โดยที่ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงทางอื่นๆ ในสังคม เช่น ทางทัศนศิลป์ หรือการเปลี่ยนแปลงใน ทัศนสังคมและการเมือง ละครก็เปลี่ยนแนว ความคิดตามไปด้วย ละครจึงเป็นเหมือน กระจกธรรมชาติที่ฉายภาพความเป็นไปในโลก ทุกๆ กรณี ไม่ว่าความเป็นไปใดๆ ในสังคม มนุษย์จะมีมาใหม่เท่าใดก็มักจะไปลงในละคร ทุกอย่าง ไม่ลงในบทละครก็ลงในแบบการ แสดง ไม่ลงในแบบฉากก็ไปลงในแบบแสงสี หรือเครื่องแต่งตัว เป็นต้น เป็นอย่างนี้อยู่เป็น ประจำ เครื่องแต่งกายละครในสมัยศตวรรษ ที่ 20 มักจะใช้สีเขียวมากเพราะต้องการจะ ให้มีสีสดใสดูดีกับแสงธรรมชาติ ซึ่งเห็นกัน เป็นธรรมดาในสมัยนั้น หรืออีกอย่างหนึ่ง สมัยนั้นถ้าเวทีละครมีม่านหน้าเวทีแล้วคนดูจะ เห็นเป็นการผิดธรรมดามาก เพราะสมัยนั้น เวทีละครไม่มีม่านหน้าเลย และถ้ามีก็จะรู้สึก ว่าม่านหน้าเวทีมาตัดความสัมพันธ์ระหว่างคน ดูกับละครให้ขาดจากกันไป หรือถ้าคนกรีก ในสมัยโบราณได้มาดูละครของตนในโรงที่ดับ

ไฟมืด คงมีแต่แสงไฟบนเวทีเท่านั้นก็คงจะ ตกใจมาก เพราะเขาเคยดูละครของเขากลาง แสงกลางแสงแดดตั้งแต่เข้าไปจนเย็น หรือ ถ้าคนสมัยวิคตอเรียนได้มาดูละครที่แสดงนาน เพียงสองชั่วโมงครึ่งอย่างทุกวันนี้ ก็จะมีรู้สึกว่า เป็นเรื่องบันเทิงที่ไม่รู้ใจเลย

ก็แหละเมื่อความเป็นไปต่างๆ ในการ ละครเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาเรื่อยๆ อย่างนี้ เรา จะศึกษาจิตใจของละครกันให้เห็นแจ้งได้ ลอง พิจารณากันต่อไปอีกดีกว่า ว่าละครที่ดีแท่นั้น ทรงคุณค่าสูงส่งไม่เปลี่ยนแปลง เหมือนทอง เนื้อแท้จะนำไปทำเป็นรูปพรรณอย่างใดก็ส่งสื วแวววาวสุกสว่างต้องตาต้องใจผู้ได้เห็นอยู่เป็น นิจ เหมือนอย่างละครของเชกสเปียร์ โดยเฉพาะเรื่องแฮมเล็ต เคยได้ยินและได้เห็น ว่าได้มีการบิดผันแบบการแสดงกันมาแล้วมาก มาย นับตั้งแต่เวทีแสดง เคยแสดงบนเวที เปล่าๆ ไม่มีฉากเลยบ้าง บนเวทีที่มีฉากเหมือน จริงบ้างเวทีที่มีพื้นเวทีเปิดเป็นช่องสำหรับตัว ผีโผล่มาข้างใต้บ้าง แสงกลางแสงบ้าง แสง บนเวทีที่จำลองแบบสมัยเอลิซาเบทบ้าง เรื่อง เครื่องแต่งตัวก็แต่งกันตั้งแต่ตามแบบสมัย เอลิซาเบทมาจนุ่งกางเกงใส่เสื้อนอกอย่างปัจจุ บัน บทละครก็มีการดัดแปลงไปต่างๆ มีการตัดทอนลงบ้าง ต่อเติมบ้าง แปลงรูป แบบบทไปเป็นบทพูดธรรมดาบ้าง เป็นบท

เพลงบ้าง ทั้งหมดนี้ เป็นไปตามความคิดความเห็นของผู้กำกับการแสดงคติบทผืนให้เห็นแปลกไปต่างๆ แต่ข้อสำคัญอยู่ที่ว่าถึงจะบิดผันกันไปแล้วอย่างไร ละครเรื่องนี้ก็ยังเป็นละครยิ่งใหญ่อยู่เรื่อยตลอดเวลาประมาณ 400 ปี ละครที่ดีแท้อย่างแฮมเลตนั้นอยู่ในความนิยมยั่งยืนมานานอย่างประหลาดแล้วไม่ว่าจะมีคนมีความคิดและกระทำอะไรแปลงไปสักเท่าไร เนื้อหาของเรื่องก็คงเดิมยืนหยัดท้าทายให้คนรุ่นหลังเปลี่ยนแปลงกันไปได้อีก

เท่าที่ได้พรรณนายัตถ์ยาวเกี่ยวกับเรื่องการละครแบบตะวันตกที่เปลี่ยนแปลงกันไปมามากมายหลายแบบนั้น ก็เพื่อให้เป็นพื้นฐานที่จะอธิบายต่อไปว่า แม้อย่างไรๆ ละครทั่วไปจะลงเกณฑ์วิธีการแสดงอยู่ 2 แบบ คือ 1. แบบสมมุติไปตามแนวชีวิตที่คนดูยอมรับการสมมุติกันแล้ว 2. แบบที่แสดงด้วยความรู้สึกเป็นจริงเป็นจังของผู้แสดงและผู้จัดการทุกฝ่าย แบบแรกมีลักษณะเหมือนละครไทยหรือลิเกที่มีการ “สมมุตินามตามท้องเรื่อง ตัวของข้าพเจ้าเองทรงพระนามว่าพระเจ้าพรหมทัต” นี่เป็นแบบที่คนดูทั้งหลายรู้เรื่องและรับสมมุตินี้โดยไม่มีข้อท้วงติง ทำให้เป็นจริงเป็นจังตามไปทุกกรณี คนดูมุ่งจะดูกลเม็ดเด็ดพรายในการร้อง การรำ การดนตรี และ

มุขตลก โดยไม่ใส่ใจต่อการจะอ้างดูว่าสมจริงตามความเป็นไปในชีวิตจริงหรือไม่ เพราะไม่ได้ตั้งใจมาดูชีวิตจริง แต่ต้องการจะหาความเพลินใจในการแสดงศิลปะที่สวยงาม สนุกสนาน เพลิดเพลิน และขบขัน ให้คลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าจากงานประจำวันเป็นข้อใหญ่ ส่วนแบบที่สองนั้นเป็นแบบละครชีวิตอันเป็นการสะท้อนภาพสังคมให้เห็นจริงตามความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่แก่ตาแก่ใจคนทั้งหลาย ผู้แสดงพยายามลอกเลียนอาการและสิ่งแวดล้อมมาจากสภาพในชีวิตจริง จำลองภาพนั้นๆ มาแสดงเพื่อถ่ายทอดเรื่องราว ความคิด ความรู้สึกและอารมณ์ให้คนดูนึกคิดไกลออกไปจากภาพเหตุการณ์ในการแสดงที่อยู่เบื้องหน้าเท่านั้น

การแสดงละครทั้งสองแบบนี้ แท้จริงก็เป็นเรื่องสมมุติด้วยกันทั้งคู่ แต่ต่างกันอยู่ที่เกณฑ์การจะเห็นสมจริงมากน้อยแค่ไหน แต่ละแบบจะเห็นจริงได้แค่ไหน แล้วแต่ยุคสมัยและท้องถิ่นที่นิยมกัน จะว่าต่างสมัยต่างนิยมนละแบบกันก็ไม่เชิง เพราะมีอยู่ทุกสมัยที่ใช้ทั้งสองแบบผสมกันเป็นครั้งเป็นคราวเรื่อยมาแต่มาในปัจจุบันนี้มักจะใช้แบบหลังมากกว่าแบบนี้แสดงเรื่องโดยการลอกเลียนอาการในชีวิตจริง จำลองมาแสดงให้เห็นจริงเห็นจังตามนั้นคนดูจะต้องไม่นำตัวเข้าเกี่ยวพันด้วย

ต้องเป็นเหมือนคนภายนอกมองเข้าไปในเหตุการณ์และความเป็นไปของคนอื่น เมื่อละครเปิดม่านเราจะได้เห็นเหตุการณ์เป็นไปในช่วงชีวิตของคนหนึ่ง ชีวิตนั้นเป็นได้ทั้งชีวิตที่เป็นสุขสนุกสนานหรือทุกข์ระทมตรมเศร้า ชีวิตนั้น ๆ เราเห็นกันรู้ได้ทันที เพราะเป็นไปอย่างที่เราเคยอยู่อย่างที่เราเห็น ๆ กัน และเคยประสบกันแล้วทุกคน ผู้แสดงจะแต่งตัวเหมือน ๆ เรา พูดภาษาอย่างที่เราพูดกันอยู่ คนออกแบบฉากจะแต่งฉากให้เห็นภาพที่อยู่ของคนนั้นเหมือนอย่างบ้านเรา หรือเหมือนบ้านที่เราเคยเห็น ถ้าเรื่องเกิดในบ้านแบบใด เขาก็จะแต่งบ้านแบบนั้นให้เราเห็นแล้วเชื่อตาตนเองว่าเป็นในบ้านอย่างนั้น ๆ ในฉบับพลันโดยไม่ต้องบอกตัวเองว่านี่เป็นบ้านอย่างนี้ของคนไหน ซึ่งที่จริงถ้าจะคิดกันจริงๆ แล้วก็จะรู้สึกได้ว่าที่เห็นอย่างนั้นได้จะต้องรอฝ่าออกด้านหนึ่งจึงจะเห็นได้ แต่ความสมจริงมีมากเกินไปจนเราไม่ได้นึกถึงเรื่องนี้ เพราะเรารู้ใจของเราดีแล้วว่าเรามาดูละคร มาดูการสมมุติอย่างเป็นจริงจัง เมื่อการสมมุตินี้เป็นจริงเป็นจังมากเท่าไร เราก็พอใจมากเท่านั้น เมื่อเราเข้าไปในบ้านนั้น เราจะเห็นบุคคลหลายประเภท หมกมุ่นวุ่นวายกันอยู่ด้วยความปรารถนาต่างๆ บางทีคนนั้นกลัวความไม่สมหวัง บางทีคนนั้นไขว่คว้าสิ่งที่หวัง ความปรารถนาทั้งสอง

ทางนั้นก็แสดงออกมาให้เห็นเป็นความทุกข์มีประการต่างๆ ทั้งสิ้น เราเห็นเหตุและผลของการเป็นไปอย่างนั้น ๆ ได้ตลอด โดยที่คนเหล่านั้นจะไม่เห็นเราเลย

นักละครแบบแสดงอย่างชีวิตจริงนั้นตระหนักดีอยู่ว่าการแสดงให้เห็นจริงอย่างชีวิตจริงทุกประการนั้นเป็นไปไม่ได้ เพราะชีวิตคนแต่ละคนไม่ได้เหมือนกันเป็นพิมพ์เดียวกันได้เลย ละครจึงเป็นเพียงตัดทอนชีวิตที่มีมาแล้วมาเรียบเรียงเข้าระเบียบใหม่ให้เป็นไปตามแนวความคิดที่จะเสนอปรัชญาชีวิตอันใดอันหนึ่ง ให้คนดูได้คิดได้พิจารณาความเป็นไปในชีวิตที่ควรเป็น ปัญหาชีวิตในละครนั้นมักจะไม่ได้มาจากเหตุต่อเนื่อง แต่มักจะเป็นเรื่องจรรยาบรรณโดยฉับพลัน หรือเรื่องที่เป็นเหตุมาจากกิเลส อันได้แก่ความโลภ ความโกรธ ความหลง และความใคร่ อันเป็นเหตุที่นอนเนื่องอยู่ในสันดานอยู่แล้ว เมื่อมีอารมณ์ภายนอกมากระทบก็พุ่งขึ้นทันที ละครนำเหตุใดเหตุหนึ่งที่คนสนใจ หมกมุ่นกันอยู่ในแต่ละยุคแต่ละสมัยมาแสดงให้เห็นให้เห็นชัด เพื่อจะทอนความเลวร้ายที่เกินเกณฑ์ให้ลดลงอยู่ในระดับปานกลาง ในอันที่จะรักษาความสมดุลย์ของชีวิตต่อไป

ชีวิตจริงกับศิลปะทั้งหลายนั้น มีวิธีการแสดงไม่เหมือนกัน ในชีวิตจริงนั้น ชีวิตดำ

เนินไปเรื่อย ไม่มีที่จะหยุดสักขณะหนึ่ง แต่ในละครจะต้องแบ่งเป็นขึ้นเป็นตอน กำหนดไว้เป็นองก์เป็นฉากเพื่อความสะดวกในการลำดับเหตุการณ์ให้เสนอความคิดความเห็นของผู้ประพันธ์ และเพื่อคนดูจะได้ตามเรื่องไปให้เข้าใจได้ตลอด ในกรณีที่ละครเรื่องยาวจะต้องมีการพักครึ่งเวลา เพื่อให้คนดูได้พักตา พักสมองเสียบ้าง และต้องกำหนดเวลาเล็กให้คนดูกลับบ้านได้สะดวก ผิดกับละครไทยแต่โบราณสมัยที่การคมนาคมไม่สะดวก คนดูจะต้องเดินทางมาจากถิ่นไกลๆ ถ้าละครเลิกกลางดึกก็จะกลับบ้านไม่ได้ จะอาศัยหลับนอนในละแวกบ้านนั้นก็จะเป็นการแก่เจ้าบ้านเกินไป ละครจึงแสดงกันย่นเร่งเลย เมื่อสว่างแล้วทุกคนก็กลับบ้านได้สะดวก เหตุผลที่ละครมาแบ่งเป็นองก์เป็นฉากนั้นอยู่ที่ประโยชน์ในการลำดับเรื่องเป็นข้อใหญ่ คือเนื้อเรื่องที่ดำเนินไปแต่ละองก์แต่ละฉากจะขมวดปมปัญหาให้เครื่องเรียดเข้าทุกขณะ เร่งเร้าความสนใจของคนดูให้พุ่งใจตามเรื่องไปด้วยความอยากรู้อยากจะมีอะไรเกิดขึ้นต่อไป ถึงตอนจบจะต้องทำให้คนดูเห็นผลของปัญหาอย่างสมใจ พอกับความสนใจของคนดูที่เฝ้าติดตามเรื่องมา

ละครตามแบบชีวิตจริง แม้จะลอกเลียนชีวิตจริงมาได้ทุกกระเบียดนิ้วก็ตามที แต่นัก

ละครแบบนี้ก็พยายามอย่างที่สุดที่จะให้เห็นจริงตามความเป็นจริงนั้น จึงพยายามทำให้องค์ประกอบการแสดงทุกอย่างให้เป็นจริงเป็นจังไปหมด มีบทสนทนาและสถานการณ์ของเรื่อง เย็นต้น ปัจจุบันละครทั้งสองแบบได้แสดงรูปร่างของตนอย่างชัดเจน ละครแบบแรกเห็นได้จากละครชีวิตเรื่องยาวที่แสดงต่อกันเป็นตอนๆ แสดงในวิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งก็ได้พยายามแสดงความเจ็บปวดของชีวิตแง่ต่าง ๆ อย่างจะให้เห็นจริงเห็นจังมากที่สุด แต่การแสดงในวิทยุและโทรทัศน์ จะพยายามเท่าไรก็เห็นได้เพียงการแสดงกิริยาอาการและเสียงพูดเท่านั้น จะให้เห็นจริงตามที่เป็นอยู่ในสภาพจริงในท้องที่จริง ๆ ไม่ได้ ส่วนแบบที่สอง คือ ภาพยนตร์ แบบนี้ทำให้เห็นจริงได้มากกว่า เพราะจากประกอบเหตุการณ์ถ่ายจากท้องที่จริง ๆ อันทำให้คนแสดงเองและคนดูเกิดความรู้สึกจริงจังกับการแสดงมากกว่าสามารถนำภาพท้องที่ห่างไกล ไม่ว่าจะเป็นป่าเขาหรือบ้านไกลมาสู่สายตาคนดูได้อย่างใกล้ชิด กับทั้งภาพยนตร์ยังสามารถใช้กลวิธีการถ่ายทำให้พิสดารน่าตื่นตะลึงใจไปได้มาก แม้บางครั้งจะเกินความจริงมากแต่ก็น่าดู ส่วนละครเวทีนั้นสามารถน้อยกว่าที่ไม่สามารถแสดงภาพในท้องที่จริง ๆ ได้ แต่นักสร้างฉากและการแสดงก็พยายามที่จะให้ใกล้เคียงที่สุด

ประกอบกับการที่คนดูได้ยอมรับสภาพที่เป็น
สิ่งสมมุติอยู่เป็นปกติแล้ว เมื่อเห็นฉากที่แสดง
สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งบนเวที ก็มีแต่จะตื่น
ละลานใจกับภาพนั้นอย่างชื่นชมแต่อย่างเดียว

เมื่อคนดูยอมรับสมมุติอย่างเต็มที่แล้ว
อย่างนี้ ก็จะไม่มีความสนใจในเรื่องความจริง
เรื่องอื่น ๆ ตรงกันข้ามกลับรู้สึกกับการแสดง
อย่างนั้น โดยมีอารมณ์ร่วมไปในอารมณ์ของ
ละครด้วย เช่น ถึงบทโศกก็จะโศกไปด้วย
ถึงขนาดร้องไห้ก็มี หรือถึงบทเคียดแค้นก็จะ
แค้นด้วย ขนาดคนดูเลิกแต่ก่อนเกลียดตัวโกง
ที่กลั่นแกล้งก่อความสงบสุขของพระเอก
จนคุณยายคุณย่าเอาตะบันหมากปาเขาก็มี
หรือในชั่วโบราณแสดงเห็นจริงเห็นจังจนคน
ดูคนหนึ่งแค้นตัวโกงกระโดดเข้าแทงเสียตายก็
ยังมีมาแล้ว ละครเก่าของทุกชาติล้วนแต่มี
ลักษณะเป็นแบบที่ยอมรับสมมุติกันมาเป็น
ธรรมเนียมแล้วทั้งสิ้น จึงหมดห่วงเรื่องจะมา
ว่ากันว่าเป็นเรื่องหลอกล่อเด็กไปหมดสิ้น ที่
ลองดูละครโน้สของญี่ปุ่นที่เป็นประเภทเดียว
กันกับที่กล่าวมานี้ เพื่อให้เห็นหลักเกณฑ์ที่
เหมือนกัน ละครนี้รักษาแบบแผนโดยไม่
เปลี่ยนแปลงไปเลยเป็นเวลาหลายร้อยปีมาแล้ว
และก็ยังเป็นที่ยอมรับทัดเทียมละครแบบตะ
วันตกอยู่ในปัจจุบัน ละครแบบนี้ไม่มีม่าน
หน้าเวที ไม่มีฉากบอกสถานที่ใด ๆ เลย เวที

ยกพื้นขึ้นสูง คนดูนั่งดูล้อมอยู่ 3 ด้าน หน้า
เวทีด้านหนึ่งตั้งวงดนตรี ดนตรีบรรเลงตลอด
ไปกับการแสดงตลอดเรื่อง หลังเวทีมีสะพาน
ทอดมาสู่เวทีส่วนใหญ่ สะพานนี้เป็นทางเดิน
ที่ตัวละครเดินออกมาสู่เวทีแสดง ฝาผนังด้าน
หลังเขียนรูปต้นสนเท่านั้น ไม่มีฉากอะไร
มากกว่านี้ เพราะไม่ได้ตั้งใจให้เป็นภาพ
บอกสถานที่ใด เป็นเพียงแต่ภาพประกอบ
เวทีเท่านั้น เครื่องแต่งตัวก็ไม่ได้แต่งตาม
ลักษณะเฉพาะของตัวละคร ตัวละครสวม
หน้ากาก หน้ากากมีสีต่างๆ ซึ่งแต่ละสีบอก
ประเภทของคนของตัวละครตัวนั้น เช่น หน้า
แดงเป็นพวกนักรบ หน้าขาวเป็นพวกคน
แก่เป็นต้น ตัวแสดงสวมกิโมโนยาวลากพื้น
สีและลายงดงามแพรวพราว เครื่องแต่งตัว
นั้นไม่มีใครแต่งในชีวิตจริง แต่มีระเบียบ
การแต่งกายที่คนดูรู้ว่าตัวละครที่แต่งตัวอย่าง
หนึ่งๆ เป็นตัวอะไร ทำการแสดงก็เหมือน
ละครว่าอันไม่ใช่อาการในชีวิตจริง กิริยาท่า
ทางกริการายรายรำนั้นมีความหมาย เฉพาะ
คนดูที่เคยชินจะเข้าใจตลอด อาการอย่าง
ก็เป็นที่ยอมรับและเห็นจริงเห็นจังด้วยโดย
ตลอด เช่น ตัวละครว่าจะไปป่า เดินไปเดิน
มาแล้วก็เข้าโรง ถ้าไปไกลก็เดินวนเข้านอนออก
หลายๆ เที้ยว เมื่อออกเวทีครั้งสุดท้าย ตัว
ละครก็บอกว่ามาถึงที่หมายแล้วก็ได้ หรือเมื่อ

เรื่องราวตัวละครมาถึงริมแม่น้ำ เห็นลำน้ำกว้างใหญ่ ว่ายข้ามไปไม่ได้ก็เรียกคนพายเรือให้มารับพาข้ามน้ำไป เมื่อทำท่าว่าเรือมาแล้วก็ทำท่าลงเรือ คนพายก็ทำท่าพาย สองคนก็เดินไปจนว่าเป็นอีกฝั่งหนึ่ง ตัวละครก็ทำท่าขึ้นจากเรือแล้วเดินวนเวียนไปมาบนเวทีต่อไป แสดงว่าเดินต่อไปอีก ดังนั้นเป็นต้น วิธีอย่างนี้ในละครไทยทุกแบบก็ใช้เหมือนกันทุกอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ละครที่เป็นที่นิยมแพร่หลายแต่เดิมและมานิยมแพร่หลายกันอีกในปัจจุบันอย่างหนึ่งคือ ลิเก ก็ใช้วิธีนี้อย่างนี้โดยตลอด

ละครอังกฤษสมัยเชกสเปียร์ก็ใช้แบบนี้เหมือนกัน เวทีก็เป็นแบบยกพื้นสูงให้คนดูคนฟังหรือยืนดูสามด้าน บนเวทีมีพื้นที่การแสดงสองส่วน คือมีส่วนเล็กอยู่บนเวทีด้านในส่วนนั้นมีสองชั้น ชั้นบนเป็นเฉลียงยื่นออกมาจากผนัง เสารับเฉลียงนี้เป็นพื้นที่แสดงส่วนเล็กซึ่งปกติมีม่านกันไว้ เมื่อต้องการจะแสดงตรงนั้นก็รูดม่านเปิดออก พื้นที่แสดงมีที่เวทีส่วนใหญ่ เวทีส่วนเล็กและบนเฉลียง พื้นที่ทุกที่จะสมมุติใช้เป็นสถานที่ต่างๆ ได้ทุกอย่าง เมื่อการแสดงดำเนินอยู่ ณ พื้นที่หนึ่ง เนื้อเรื่องหรือตัวละครบอกว่า ที่นั้นเป็นปราสาทราชวัง ป่าเขา หรือบ่อน้ำปรกาการ คนดูก็รู้เรื่อง อย่างที่เห็นภาพเป็นจริงของสถานที่นั้น

โดยจะไม่ไปสนใจกับพื้นที่อื่นเลย ครั้นเมื่อละครไปแสดง ณ พื้นที่อื่น เช่น บนเฉลียง โดยที่ตัวละครบอกว่าเป็นสถานที่บนบ่อน้ำปรกาการ เมือง คนดูจะตื่นเต้นกับเหตุการณ์บนนั้นทันทีอย่างสนิทใจ ทั้งนี้เป็นเพราะคนดูเข้าใจมาจากการแสดงที่ผู้แสดงรู้สึกจริงจังต่อทุกสิ่งทุกอย่างบนเวที จนคนดูก็เกิดความรู้สึกอย่างเดียวกันเต็มที่ จึงชื่นชมและตื่นเต้นกับเหตุการณ์ไปโดยตลอด เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว เพียงแต่เมื่อคนแสดงบอกว่าเขาอยู่บนบ่อน้ำปรกาการ เมือง คนดูก็เห็นภาพชัด เพราะเคยเห็นมามากจนติดตา แล้วไม่ต้องทำอย่างนี้อีก เพราะทำเท่าไรก็ไม่เหมือนภาพของจริงที่เขาเห็นมา จึงยกไปได้เลย อีกประการหนึ่งตัวละครก็มักจะพูดบอกลักษณะและบรรยากาศไว้ให้เห็นภาพชัดเจนเสมอ เช่น พระเจ้าดั่งกันตรัสเมื่อเสด็จถึงปราสาทของแม่เบ็ทว่า “ปราสาทนี้เป็นที่อยู่ที่น่าสบาย” และ “เรามาอยู่ที่หน้าปราสาทนี้แล้ว” หรือ ไวโอล่าถามกับตันเรือว่า “นี่เมืองอะไร” กับตันเรือตอบว่า “อิลลิเลียครบคุณหญิง” ดังนั้น เป็นการนำภาพสถานที่มาสู่จินตนาการของเราด้วยคำพูด โดยไม่ต้องใช้ภาพเขียนอื่นใดเลย นักละครที่ไม่กลัวที่จะตัดสิ่งสมมุติอย่างนี้ออกไปเสีย จะเป็นผู้ที่สามารถแสดงเรื่องราวได้กว้างไกลนอกเหนือกฎเกณฑ์เดิมของละครได้ แล้วจะนำไปสู่ความสนใจ

ของคนดูอย่างยิ่งโดยตรง ไม่มีถ้อยคำอันใดที่จะโน้มน้าวใจคนให้เห็นตามได้เท่าจินตนาการได้ และจินตนาการนี่เองเป็นหลักสำคัญที่จะต้องใช้มากในละครประเภทตามแบบละคร

ละครทั้งสองแบบนี้ต่างก็มีข้อดีข้อเสียอยู่ด้วยกัน ละครตามแบบชีวิตจริงนั้นผู้ประพันธ์ไม่ต้องยุ่งยากเรื่องจินตนาการของคนดูเลย เพราะเขาแต่งเรื่องชีวิตที่คนดูคุ้นอยู่แล้วในชีวิตของเขา ทำทาง กิริยาอาการ เหตุการณ์ และถ้อยคำทุกอย่างเหมือนกับที่เขาเป็นอยู่ใช้อยู่แล้วทุกประการ วิธีนี้ใช้ดีกับละครแบบที่แสดงเนื้อหาของเรื่องมากกว่ากลวิธีการแสดง ละครที่จะแสดงเรื่องตามแบบชีวิตจริงนั้นจะต้องใช้เวลา ดำเนินเรื่องค่อยเป็นค่อยไปตามความจำเป็นและเหมาะสมไปที่ละเล็กทีละน้อย จนคนดูเห็นจริงเป็นลำดับ จะเดินทางลัดหรือหรือกระโดดข้ามเหตุการณ์ไม่ได้ ถ้าเมื่อใดเกิดการกระโดดข้ามรายละเอียด ละครก็จะดูไม่สมจริง คนดูจะแสดงอาการหงุดหงิด เบื่อหน่าย และวิพากษ์วิจารณ์ทันที การวิพากษ์วิจารณ์ของคนดูแม้เพียงการทำหน้าเบ้ การหัวเราะ หรือออกเสียงอุทานเพียงคำว่า “เฮ้อ” “อ่า” เท่านั้นก็เจ็บปวดพอแล้ว ไม่ต้องอภิปรายกันเป็นชั่วโมงหรือเขียนวิจารณ์กันเป็นเล่ม ๆ ดังนั้น ทางที่ดีนักละครหัดใหม่อย่าเพิ่งทำเรื่องยาก ๆ แสดงข้อคิดลึกล้ำ วาง

โครงเรื่องซับซ้อนมากเกินไป ทำเรื่องพื้น ๆ นั้นละ แต่ทำด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและตั้งใจจริงที่จะแสดงความคิดของเรื่องให้ปรากฏอย่างเป็นจริงแล้วเป็นดีเสมอ นักละครหัดใหม่ก็จะตะเกียกตะกายทำละครที่เขาถนัดกว่าทำยากและเข้าใจยาก เขาจึงล้มเหลวเสียแต่ยังไม่เริ่มกันมาเรื่อย ๆ ผู้ที่รักจริงที่จะเป็นละครไปตลอดชีวิต อย่าอายเลยที่จะบอกใครว่าไม่เคยทำละครแอ็บสเทรตมาก่อน

ข้อดีที่สุดของละครตามแบบละครนั้นอยู่ที่เสรีภาพของการแสดง คือเมื่อเนื้อเรื่องไม่ต้องยึดมั่นไปตามแบบที่จะต้องลอกเลียนมาจากชีวิตจริงไปทุกชั้นทุกตอนแล้ว เราจะสามารถนำเรื่องเข้าสู่จุดสำคัญได้เร็วกว่าและชัดเจนกว่า และเมื่อเนื้อเรื่องไม่จำเป็นต้องดำเนินไปในวงล้อมของฉากที่มีฝาผนังสี่ด้านของอาคารสถานที่ที่ห้อมล้อมอยู่ได้ เนื้อเรื่องก็สามารถขยายวงไปได้ทุกที่ ทำให้เหตุการณ์ซับซ้อนและสามารถเปลี่ยนแปลงแปลงแบบไปได้มากกว่ามาก นักละครส่วนมากมีความเห็นผิดกันไปว่า พวกที่ทำละครตามแบบละครกันนั้น ทำเพราะความจำเป็นที่ไม่สามารถแสดงตามแบบชีวิตจริงได้ ด้วยขาดเครื่องกลไก หรือไม่ชัดเจนในกลวิธีแบบนี้ข้อนี้ไม่จริงเลย การที่เขาทำกันอยู่เช่นนั้นมิใช่ว่าจะทำอย่างอื่นไม่ได้ แต่เขาพอใจที่จะ

แสดงอย่างนั้น และพอใจจะดูละครแบบนั้น อยู่ต่างหาก เหมือนอย่างเราดูละครใน ที่มี การแสดงเป็นแบบแผนตายตัวอยู่โดยเฉพาะ คนดูบางคนไม่คุ้นเคยก็ว่าอืดอาดไม่ทันใจ ควรปรับปรุงให้ว่องไวทันสมัย ก็ต้องบอกว่า เป็นไปไม่ได้ เพราะถ้าเปลี่ยนแปลงไปเสีย จากแบบนั้นก็ไม่ใช่ละครใน แบบนี้เป็นแบบ การแสดงที่ละเอียดประณีต แพรพรรณไป ด้วยศิลปการร้องรำและดนตรี ถ้าไม่พอใจ ละครอย่างนั้นก็ต้องไปดูละครอย่างอื่น ที่ศิลป ทางนี้จางลงๆเป็นลำดับ คือ ละครนอก ละคร ชาตรี ละครพันทาง ลิเก ละครร้อง ถ้าไม่ พอใจจะดูละครที่ร้อง ๆ รำ ๆ ก็ไปดูละครพูด ซึ่งเป็นละครอีกแบบหนึ่ง แต่การจะมาติ ละครที่เป็นแบบเป็นแผนอยู่แล้วที่ไม่ดีอย่าง นั้น ให้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นตามใจตน นั้นไม่ควร เหมือนอย่างละครของเชกสเปียร์ แม้จะมีการแปลงแบบแสดงกันมาก ก็ยังคง นิยมแสดงตามแบบดั้งเดิมอยู่นั่นเอง เพราะ เขาเห็นว่าการแสดงอย่างนั้นเป็นการได้แสดง ความสามารถแท้จริงของผู้แสดง โดยไม่มีข้อ ขัดขวางการแสดงอันอิสระของเรา ปราศจาก ขอบเขตมากกักกันการแสดงไว้ในกรอบที่คับ แคบ คนดูก็พอใจอย่างนี้ด้วยเพราะเขาจะไม่ ได้เป็นคนอีกพวกหนึ่งต่างหากไปจากคนแสดง เขาจะเป็นส่วนหนึ่งของละคร มีความผูกพัน

เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับผู้แสดง มีจินตนา การร่วมกัน มีใจเอื้อเฟื้อและจงใจที่จะเดิน ทางไปสู่จุดหมายของเรื่อง ณ จุดเดียวกัน

ทุกวันนี้ละครแบบชีวิตจริงได้รับความนิยมนำหน้าละครแบบอื่นๆ มาก เห็นได้ ชัดเจนที่ภาพยนตร์ในทุกประเทศที่ผู้คนที่ หลายต่า่นิยมภาพยนตร์กันมาก ยิ่งในเมือง ไทยด้วยแล้วเป็นไม่ต้องพูดกันเลยว่า ภาพ- ยยนตร์ครองตลาดความบันเทิงไว้เหนียวแน่น แค่นั้น แต่ในการละคร ละครแบบชีวิตจริง ก็แสดงกันเกร่ออยู่แล้ว จึงหันไปหาละครเก่า กันบ้างแล้ว อย่างในอังกฤษได้มีการนำละคร คำกลอนกลับมาแสดงเหมือนอย่างเก่ากันอีก มีการแสดงละครเรื่อง เมอเดอร์ อิน เดอะ คาร์เตล ของ ที เอส อีเลียต โดยมี ลูกคู่เป็นผู้สร้างฉากอารมณ์ สถานที่และ เป็นตัวการเปลี่ยนอารมณ์ของเหตุการณ์ตอน จะจบเมื่อสังฆราชถูกปลงพระชนม์แล้ว อักวิน ๔ คนก็ก้าวมาหน้าเวที มาพูดชี้แจง เหตุผลที่ทำอย่างนั้นกับคนดูโดยตรง หรือ มีละครของ เบโทรด์ท์ เบรชท์ นำแบบละคร โนะของญี่ปุ่น แสดงบนเวทีว่างเปล่าไม่มีฉาก เขียน มีดนตรีสอดสลับกันไปกับการแสดง โดยตลอด เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า ต่อไปนี้ ละครตะวันตกก็คงพากันหันกลับไปหาของเก่า นำกลับมาเล่าใหม่อีกมากขึ้น เพราะการ

แสดงละครแบบเก่ามีอิสระในการแสดงจินตนาการได้มากกว่า และข้อสำคัญคือต้องใช้ความสามารถมากกว่าหลายเท่า ต้องใช้ความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่ แสดงให้คนดูเห็นจริงไปทุกกรณี โดยไม่มีอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น ฉากมาสนับสนุนบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมเลย

นักแสดงและผู้สนใจละครทั้งหลาย พึงเข้าใจว่าละครเป็นศิลปทางการแสดงกิริยาท่าทางและเสียงพูดเสียงเพลง ให้เกิดเข้าใจความหมายความคิดนึกของผู้ประพันธ์บท ที่หมายจะถ่ายทอดมาให้คนดูได้นึกคิดไปในทางใดทางหนึ่งอันเป็นประโยชน์ต่อบุคคลหรือต่อสังคมเป็นส่วนรวม พร้อมทั้งได้รับความบันเทิงไปด้วยกัน ละครต่างยุคต่างสมัยมีรูปแบบและวิธีการแสดงแตกต่างกันออกไปตามสภาพสิ่งแวดล้อมและรสนิยมของคนในยุคนั้น การที่จะเป็นนักแสดงและนักการละคร ได้นั้น จะต้องศึกษารูปแบบ วิธีการแสดง และวิธีการจัดการแสดงอย่างละเอียดถี่ถ้วน แล้วฝึกหัดตนเองให้มีความสามารถแสดงและจัดการแสดงให้ได้ทุกแบบอย่างจริงจัง นักแสดงทุกคนจะต้องฝึกฝึกฝนและตั้งใจแสดงลักษณะบุค-

คลที่ตนแสดงนั้นออกมาให้คนดูเห็นเป็นคนนั้นจริง ๆ อย่างนี้ว่าการแสดงละครเป็นของง่าย เพียงแต่จำบทได้ก็พูดไปตามถ้อยคำที่จำได้นั้น และทำท่าทางไปตามที่ผู้กำกับการแสดงกำหนดให้มันไม่เป็นการเพียงพอ บุคคลที่จะเรียกตนได้ว่าเป็นศิลปินจะต้องได้รับการฝึกหัดทางศิลปนั้น ๆ มาเป็นอย่างดี และประกอบทางศิลปนั้น ๆ มาจนชำนาญ เมื่อแสดงครั้งใดให้คนดูพอใจและเพลินใจทุกครั้งจนคนดูชื่นชมและยกย่องตลอดชีวิตการแสดงของตน มิใช่ตนเองจะประกาศการเป็นคาราของตนตั้งแต่พระอาทิตย์ยังไม่ลับเหลี่ยมโลก ส่วนผู้สนใจละครก็เหมือนกัน ก็จะต้องศึกษารูปแบบและวิธีการแสดงให้ถี่ถ้วนเหมือนอย่างนักแสดงด้วย แม้ว่าจะแสดงเองไม่ได้หรือไม่สนใจจะแสดงเองก็ตาม การมีความรู้ในแง่มุมต่าง ๆ ของละครนั้นจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงในการวิพากษ์วิจารณ์แบบการแสดงละครได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ก็จะเป็นประโยชน์แก่วงการละครอย่างยิ่ง ไม่เช่นนั้นแล้วคำวิจารณ์ของเราจะเป็นอันงุนปรียวย่อยู่อำไป อย่างนี้แล้วละครจะไม่เป็นสิ่งที่บันเทิงใจของคนแสดงและคนดูอย่างจริงจังเลย